

ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1951

ΤΕΥΧΟΣ 227

Μελέται καὶ πληροφορίες ἐπὶ θεμάτων
ἀφορώντων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως
τὸ Βασιλικὸν Ναυτικὸν

Γ. Ε. Ν.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ Β. Ν.

ΑΘΗΝΑΙ

Ο ΣΤΟΛΙΣΚΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΡΣΙΚΑΝΟΣ ΚΟΝΔΟΤΙΕΡΟΣ ANTONIO PASSANO

Υπό Πλοιάρχου έ.έ. ΤΡΥΦ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, Β.Ν.

Ότε τῷ 1788 ὁ Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς κατώρδωσε μετὰ μυρίας δολοπλοκίας ν' ἀποκτήσῃ τὸ πασαλίκιον τῶν Ἰωαννίνων, εὐρέδη οὐσιαστικὰ ἀπομεμονωμένος, βασιζόμενος μόνον εἰς πλειάδα Ἑλλήνων ἀριῶν ἀρματωλῶν καὶ ἐπὶ μικρᾶς ἀτάκτου στρατιωτικῆς δυνάμεως ἐξ ἐμπίστων Ἀλβανῶν μισθοφόρων.

Περιστοιχιζόμενος ὑπὸ ἐχθρικῶς διακειμένων πασάδων καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνταρσίας τῶν Σουλιωτῶν καὶ Χειμαρριωτῶν ἀντεμετώπισε τῷ 1797 τὴν ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Γάλλων κατάληψιν τῆς Ἐπτανήσου καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἡπείρου τέως Ἑνετικῶν κτήσεων Βουδρωτοῦ, Πάργας, Βονίτσης καὶ Πρεβέζης (1) καὶ τὸν παρ' αὐτῶν κηρυχθέντα ἀπὸ θαλάσσης αὐστηρὸν ἀποκλεισμόν τῶν παραλίων ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ μέχρι τῆς Αὐλῶνος.

Ἀντελήφθη τότε κάλλιον τὴν σημασίαν τοῦ θαλασσίου παράγοντος διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν κατακτητικῶν του σκοπῶν, κολακεύσας δὲ διὰ προσωπικῶν του ἐπιστολῶν τὴν ματαιοδοξίαν τοῦ Ναπολέοντος, κατώρδωσε ν' ἀποσπάσῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν ναυσιπλοίας καὶ ν' ἀποβιβάσῃ κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1798 διὰ μισθωθέντος στολίσκου, στρατεύματα περὶ τὸν κόλπον τῆς Χειμάρρας, τοὺς ἥρωϊκοὺς καὶ ἀνυποτάκτους προμάχους τῆς ὁποίας αἰφνιδίως κατέκοψεν.

Προλαβὼν τὰς γαλλικὰς μηχανορραφίας τοῦ ἐπομένου ἔτους πρὸς ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἡπείρου, ἐπετέδῃ διαδοχικῶς κατὰ τῆς Πρεβέζης καὶ τῆς Βονίτσης, ἐξηνδραπόδισε τὴν γαλλι-

1) Οἱ κάτοικοι τῶν κτήσεων τούτων τῆς Ἑνετίας ἐκαλοῦντο παρὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων Ἀποβένετοι.

κὴν αὐτῶν φρουρὰν καὶ τοὺς συνεργαζομένους Ἕλληνας ἄρματωλούς, ἐσταμάτησεν ὅμως ἄρχομένου τοῦ 1800 πρὸ τῆς Πάργας, λόγῳ τῆς συναφθείσης ρωσοτουρκικῆς συμμαχίας, δι' ἧς προεβλέπετο ἀνακήρυξις τῆς αὐτονόμου **Ρεπούμπλικας τῶν Κορφῶν**, τῆς Ἑπτανησίου Πολιτείας, ὑφ' ἣν ὑπήχθη καὶ ἡ κτῆσις τῆς Πάργας.

Ἀγόμενος τότε ὑπὸ τοῦ σχεδίου τοῦ καταλήψεως τῶν Ἑπτανήσων, ἐσκέφθη τὴν ὀργάνωσιν ἰδίας ναυτικῆς δυνάμεως, ἣτις ἐπὶ πλέον θὰ τῷ ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀνὰ τὸ Ἰόνιον συγκοινωνιῶν, μέσῳ τῶν ὁποίων διεξῆγε μονοπωλιακῶς τὸ ἐμπόριον τῶν ἀγαθῶν τῆς Ἠπείρου.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ εἶχεν ἤδη σφετερισθεῖ πᾶσαν μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν καὶ νεμόμενος οὐσιαστικῶς πάντα τὰ προϊόντα τῆς Ἠπείρου, εὐρέθη ἀντιμέτωπος εἰς τὸ μέγα ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, ὅπερ διενήργουν οἱ Μεσολογγῖται ναυτικοί, οἵτινες ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ 1700 ἐποχῆς τῆς Ἐνετοκρατίας τῆς Αἰτωλίας, εἶχον συγκροτήσει σημαντικὸν ἐμπορικὸν στόλον.

Μέγας πλοῦτος εἶχε συγκεντρωθεῖ εἰς τὴν πόλιν ταύτην, τῷ δὲ 1801, ὅτε περιῆλθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀλῆ, ἠρίθμει 20 μεγάλα καράβια καὶ περὶ τὰ 40 καΐκια, ἅτινα εἶχον κυριολεκτικῶς μονοπωλήσει τὰς θαλασσίους συγκοινωνίας καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν Δαλματικῶν ἀκτῶν.

Ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ὁ Ἀλῆς ὅπως πλήξῃ τὴν τοιαύτην μονοπωλίαν τοῦ ἐξαγωγικοῦ τοῦ ἐμπορίου, μετεχειρίσθη πᾶν μέσον ἵνα ἐξαφανίσῃ τὸ Μεσολογγίτικον ναυτικόν. Ἐφορολόγει ὅθεν βαρύτατα τοῦτο, συνελάμβανε τοὺς καπετάνιους του, ἐναυτολόγει βιαίως τὰ πληρώματα εἰς τὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξοπλισθέντα σκάφη του καὶ ἔφθασε τέλος εἰς τὸ ν' ἀπαγορεύσῃ τὸν ἔκπλουν παντὸς πλοίου ἐκ Μεσολογγίου.

Εἰς τὴν τοιαύτην του προσπάθειαν εὔρεν ἀκούσιον συνεργάτην, τὸν ἐν Πάτραις ἐγκατεστημένον πολὺν Ἰωάννην Παπαδιαμαντόπουλον, τὸν μετέπειτα Φιλικόν, ὅστις εἶχε συγκεντρώσει εἰς χεῖρας του πᾶσαν τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου καὶ ὅστις πρῶτος ὠργάνωσε τὸ ἐπικερδὲς ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς σταφίδος, διατηρῶν ἐν τῇ Δύσει πολυάριθμα πρακτορεῖα²⁾. Ἴνα οὗτος ἐπιτύχῃ χαμηλοτέρους ναύλους

2) Ἰω. Θεοφανίδου, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Α. 219, Β. 465.

ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀπήτουν τὰ ἄνευ συναγωνισμοῦ ἐργαζόμενα σκάφη τοῦ Μεσολογγίου, ἤρξατο ναυπηγῶν ἐν Γαλαξειδίῳ μεγάλα καράβια, γενόμενος οὕτω ὁ κύριος δημιουργὸς τοῦ ἀνθίσαντος ναυτικοῦ τοῦ λιμένος τούτου καὶ ἰδρυτῆς τοῦ Γαλαξειδιωτικοῦ Ἐμπορικοῦ Συνδέσμου³⁾.

Τῆς μεταβολῆς ταύτης ἐπωφεληθεὶς ὁ Ἄλῆς, παρέσχεν εἰς τοὺς Γαλαξειδιώτας προνόμια μεγάλα καὶ ἐξεμεταλλεύθη αὐτοὺς διὰ τὴν ἐπικερδεστέραν ἐμπορίαν τῶν προϊόντων τῆς Ἡπείρου.

* * *

Εἰς τοιαύτην θαλασσίαν ἐμπορικὴν δραστηριότητα ἐπιδοθεὶς ὁ Ἄλῆς, ἔσχε πλέον ἄμεσον τὴν ἀνάγκην συγκροτήσεως πολεμικῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἱκανῆς νὰ παράσχη προστασίαν εἰς τὸ ἐμπόριόν του καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς συχνὰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰ ὕδατά του, τόσον ἐκ μέρους τῶν Βερβερίνων πειρατῶν, ὅσον ἰδίᾳ ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἀρματωλῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν κουρσάρων τῆς Ἀδριατικῆς.

Τυχαῖον τότε γεγονὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν εὐκαιρίαν ν' ἀποκτήσῃ τὸ πρῶτον τοῦ πολεμικὸν σκάφος, κατασχὼν τὸ καράβι τοῦ Ὑδραίου καπετάνιου Δημήτρη Ἀντ. Κιοσέ ἢ Σαχίνη.

Ἡ περιπέτεια αὕτη, ἣτις κατοπτρίζει τὴν στυγνὴν δουλείαν ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἐμόχθουν οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ν' ἀποκτήσουν θέσιν τινὰ εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον τῆς Μεσογείου ἀξίζει ν' ἀναφερθῇ.

Ἄμα τῇ ἐκρήξει τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου 1806 τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐπέμφθη ἀπὸ τὸ Ἀρχιπέλαγος ὁ Ρῶσος ναύαρχος Σεβιάβιν ἵνα ἐξεγείρῃ τὰς ἑλληνικὰς νήσους. Κατώρθωσε πρᾶγματι νὰ πείσῃ πολλοὺς νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ἐξάγων ἐκ τῆς ταμβακοθήκης του πρέζαν ταμβάκου καὶ βεβαιῶν ὅτι ὅπως αὕτη ροφᾶται, μετὰ τῆς ἰδίας εὐκολίας ἤθελεν ἡ Ρωσία δυνηθῆ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Ἠνοίχθη τότε ὁμοῦ μετ' ἄλλων Ὑδραιοσπετσιωτῶν καὶ ἄλλων ναυτικῶν καὶ ὁ Ἀντώνιος Χατζηδούκας συμπλοιοκτῆτης τοῦ

3) Τὸ ὠραῖον τοῦτο τριῖστιον φέρον πρὸ τοῦ 1807, τὸ ὄνομα «Σαχίν» (τουρκ. Ἰέραξ) ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς μετονομασίας τῶν ἐγγόνων τοῦ κλάδου τοῦ Δημήτρη Ἀντ. Κιοσέ εἰς Σαχίνηδες. (Ἀρχ. Ὑδρας Δ. 59).

Δημήτρη Κιοσέ, ἐπιβαίνων τοῦ συνεταιρικοῦ σκάφους, ὅπερ μετεβαπίσθη εἰς «ρωσικὸν αὐτοκρατορικὸν καταδρομικὸν ἢ "Ἴρις» καὶ ὅπερ προηγουμένως ἔφερε γαλλικὴν σημαίαν, δοθέντος ὅτι ὁ Δημήτριος Ἄντ. Κιοσές—Σαχίνης ἦτο Γάλλος **προτέτος** (ὑπήκοος).

Ἐπογραφείσης ὅμως τῆς ρωσοτουρκικῆς συνθήκης εἰρήνης τὴν 27 Αὐγούστου 1807, ὁ Σενιάβιν ἀφοῦ παρέλαβε τὰς συγκεντρωθείσας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καταδρομῶν λείας, ἐγκατέλειπεν εἰς τὴν τύχην των τοὺς ἄφρονας, οἵτινες τὸν ἠκολούθησαν. Ὁ Χατζηδούκας προβλέπων οἰκτρὸν τὸ τέλος τοῦ ἠκολούθησε τὸν Σενιάβιν μέχρι Κερκύρας, τελοῦσης ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν.

Ἐκεῖ ἔσπευσε νὰ τὸν συναντήσῃ ὁ Δημήτρης Σαχίνης συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἄντωνίου, ἐπιτυχῶν νὰ παραλάβῃ τὸ σκάφος κατόπιν προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ τοπικοῦ δικαστηρίου καὶ τῆ συνδρομῆ τῶν γαλλικῶν ἀρχῶν, ἀποδείξας τὸ «Σαχίν» ὡς βιαίως ἀρπαγεῖσαν γαλλικὴν ἰδιοκτησίαν.

Εὐτυχεῖς τότε καὶ ἀμέριμνοι οἱ Σαχίνηδες, ἀπέπλευσαν ἐκ Κερκύρας ἀρχομένου τοῦ Μαΐου 1810, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ προσεγγίσουν πρῶτον εἰς Μοῦρτον «διὰ νὰ κάμουν προβιζιόνας καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα τοῦ καραβίου μὲ ὀλιγώτερα ἔξοδα» (4).

Εἰδοποιήθη ὅμως ἀτυχῶς ὁ Ἄλῃς ὑπὸ τῶν πρακτόρων του καὶ ἅμα τῷ κατάπλω τοῦ τριῖστιου εἰς λιμένα τῆς ἐπικρατείας του, συνέλαβεν ἀμέσως τὸ σχέδιον νὰ οἰκαιοποιηθῇ τὸ ὠραῖον σκάφος. Ἐπεμψεν ὅθεν πρὸς τὸν ἀγᾶν τοῦ Μούρτου ἐντολήν, κατόπιν τῆς ὁποίας οὗτος συνέλαβε διὰ δόλου τοὺς Σαχίνηδες, κατέσχε τὸ σκάφος καὶ ἔπεμψε τούτους σιδηροδεσμίους τὴν 17ην Μαΐου εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν εἰρκτήν, μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι εἶχον ἐπικηρυχθῆ ὑπὸ τῆς Ἐψηλῆς Πύλης διὰ τὴν ἀνταρσίαν των κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προηγουμένου ρωσοτουρκικοῦ πολέμου.

Μάτην διεμαρτύροντο οὗτοι ὅτι εἶναι Γάλλοι ὑπήκοοι καὶ ὅτι διέτριβον ἐν Σμύρνῃ δι' ὑποδέσεις των κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρπαγῆς τοῦ σκάφους των πρὸς καταδρομὴν καὶ μάτην ἔπεμψαν εἰς τὴν Ἐδραν συγκινητικὴν ἐπιστολὴν ἐξετούμενοι τὴν ἄμεσον παρέμβασιν τῆς δημογεροντίας παρὰ τῷ Βελῇ πασᾶ τῆς Πελοποννήσου πρὸς σωτηρίαν των.

4) Ἀρχεῖον Ἐδρας Δ. 56.

Παρά τὰς ἐκκλήσεις τῶν Ὑδραίων προκρίτων πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλῆ καὶ παρὰ τὰ ἔντονα διαθήματα τοῦ Γάλλου εἰς Ἰωάννινα προξένου Πουκεβίλ καὶ τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κερκύρας, ὁ Ἀλῆς ἵνα νομιμοποιήσῃ τὴν ἀρπαγὴν διέταξε τὸν δι' ἐντοιχισμοῦ θάνατον τοῦ τε πατρὸς καὶ υἱοῦ Σαχίνη (5).

Ἀπέμεινεν οὕτω τὸ «Σαχίν» ἰδιοκτησίᾳ τοῦ Ἀλῆ καὶ ἀπετέλεσε τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀξιόλογον ναυτικὴν μονάδα, ὁπότε καὶ συνέπεσε νὰ προσφέρῃ πρὸς αὐτὸν τὰς ὑπηρεσίας του ὁ ἐνσπείρας τὸν τρόπον εἰς τὴν Ἀδριατικὴν Κορσικανὸς πειρατῆς Antonio Passano, ὅστις καὶ ἀνέλαβε ὅπως ἀποσταλῇ τὸ σκάφος εἰς Μάλταν ἵνα ὑποστῇ ριζικὴν μετασκευὴν καὶ ἐξοπλισθῇ διὰ συγχρονισμένου καὶ ὁμοιογενοῦς πυροβολικοῦ.

Ὁ ἐπανάπλους τῆς μικρᾶς φρεγάτας εἰς Πρέβεζαν ἀπετέλεσεν ἑορτάσιμον γεγονός διὰ τὸν Ἀλῆν. Ὁ Ἄγγλος περιηγητῆς αἰδεσιμώτατος T. H. Hughes (6), συνέπεσε τότε νὰ περιοδεύῃ τὴν Ἠπειρον καὶ νὰ ἔχῃ καταλύσῃ εἰς Ἰωάννινα.

«Μίαν ἡμέραν» γράφει οὗτος, «ἔλη ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ἀνεστατώδη. Τὸ ἑσπέρας ἐνῶ εὕρισκόμην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Πουκεβίλ, ἀπέστειλεν ὁ Ἀλῆς νὰ μὲ καλέσῃ εἰς τὸ σαράϊ του εἰς Λιθαρίτζια.

»Καὶ ἐπειδὴ δὲν μὲ ἀνεῦρον οἴκοι, δεκαπεντὰς καθάσκηδων καὶ τσαούσηδων μὲ τὰς ἀργυροποικίλους ράβδους των ἐστάλησαν ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ μᾶς ἀνεζήτησαν.

»Ὅταν ἐπὶ τέλους ἀφίχθημεν εἰς τὸ σεράγιον, ὁ Ἀλῆς μᾶς ἐπεφύλαξεν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν, διότι μᾶς ἐδεώρει προσφιλεῖς του ἀνθρώπους, ὡς καταγομένους ἐκ χώρας τὴν ὁποίαν ἐλάτρευεν. Μοῦ προσεφέρθη λοιπὸν ἀμέσως καφές, γλυκὰ καὶ τσιμπούκιον.

»Τὸ μυστικὸν ὅμως ταχέως ἀπεκαλύφθη, δοθέντος ὅτι πρὸ μικροῦ μόλις ὁ πασᾶς εἶχε λάβει εἴδησιν ὅτι ἡ φρεγάτα του τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποστείλει εἰς Μάλταν πρὸς ἐπισκευὴν καὶ τοποθέτησιν νέας ἐξαρτίας, ἰστιοφορίας καὶ ὀπλισμοῦ, εἶχε καταπλεύσει εἰς Πρέβεζαν. Μάτην οἱ Ἕλληνες γραμματεῖς καὶ διερμηνεῖς τοῦ πασᾶ, οἱ καυχώμενοι διὰ τὴν ἀγγλομάθειάν των, προσεπάθουν νὰ ἐρμηνεύσουν τὸν ἀγγλιστὶ συντεταγμένον πίνακα ἐφοδίων δι' ὧν εἶχεν ἐξοπλισθῇ ἡ φρεγάτα».

5) Κ. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς 574.

6) T. H. Hughes, Travels in Greece and Albania, London 1830, σ. 413.

Ἄνελαβε τότε ὁ Χιοῦζ τὴν μετάφρασιν Ἰταλιστὶ καὶ ὁ πολὺς Ἕλληνας γραμματικὸς τοῦ Ἀλῆ Κολοβὸς μετέφραζε περαιτέρω πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

Ἡ νέα φρεγάτα ὁμοῦ μὲ δύο ἄλλα βρίκια καὶ τινὰ κανονιοφόρα πλοιάρια, ἅτινα ὁ Ἀλῆ εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ναυπηγήσει ἐναυλόχουν εἰς Σαλαῶραν, ὅπου ὁ Χιοῦζ ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ τὰ ἐπισκεφθῇ (7).

Τὰ σκάφη εἶχον δύο καπετάνιους, γράφει ὁ περιηγητής, ἓνα διὰ τοὺς Ἕλληνας ναύτας καὶ ἓνα διὰ τοὺς Τούρκους.

Ὁ Ἕλληνας πλοίαρχος τοῦ τριῖστιου ἦτο εἰς Γαλαξειδιώτης θαλασσόλυκος τὸ δὲ πλήρωμα παρέσχεν εἰς τὸν Χιοῦζ τὴν ἐντύπωσιν ὁμίλου καλφάδων ραπτῶν εἰς τὸ ἐργαστήριόν των, διότι ὅλοι ἐκάθηντο σταυροπόδι καπνίζοντες τσιμπούκια ἢ παίζοντες ντάμαν ἢ ζάρια, ὅπως ἄλλως τε συνηθίζετο τότε εἰς ὅλα τὰ ἑλληνικὰ σκάφη.

Τὰ πληρώματα τοῦ στολίσκου τούτου τοῦ Ἀλῆ συνεκροτοῦντο ἀπὸ ἐμπείρους ναυτικούς Γαλαξειδιώτας, Μεσολογγίτας, Παργίους καὶ Δουλιτσινιώτας, ἐνῶ οἱ καπετάνιοι καὶ ναύκληροι, ἐξαιρέσει τοῦ Πασσάνο καὶ ἐνὸς ἔτι Εὐρωπαϊοῦ, ἦσαν πάντες Γαλαξειδιῶται καὶ Μεσολογγῖται (8).

* *

Ἀρξαμένου τοῦ Ἀγῶνος ὁ Πασσάνο μετέστη ἀπὸ τοῦ 1822 πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εἴτε μνηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἢ εἰς ἔδρα ἐντόνως εἰς τὸ ἄμεσον περιβάλλον τοῦ Ἀλῆ, εἴτε πεισθεὶς ὅτι παραμένων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Πασαλικίου, οὐδὲν ἠδύνατο πλέον νὰ προσδοκᾷ.

Τῷ ἀνετέδῃ λοιπὸν ἡ διοίκησις τριῶν κανονιοφόρων πλοιαρίων δρώντων περὶ τὸν Ἀμβρακικόν, δι' ὧν συστηματικῶς παρηνώχλει τὰς παρακτίους τουρκικὰς συγκοινωνίας.

Ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου, ὁ Μαυροκορδαῖος ἄγων δισχιλίους ἄνδρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο λόχους Φιλελλήνων, ἐστρατοπέδευσεν εἰς Πέτα. Μεταξὺ τῶν Φιλελλήνων τούτων συγκατελέγετο καὶ ὁ Γάλλος συνταγματάρχης Raybaud, ὅστις καὶ μᾶς περιέσωσε (9) τὰς λεπτομερείας τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Πασσάνο

7) *op. cit.* σ. 469.

8) Ἰω. Λαζαροπούλου, Τὸ Π.Ν. τῆς Ἑλλάδος 1821—1833.

9) Max Raybaud, *Mémoires sur la Grèce* II 294—296.

ὑπὸ τῶν Τούρκων. «Καθ' ἣν ἡμέραν», γράφει, «ἐφθάσαμεν εἰς Πέτα, συνέβη ἄλλο δυστύχημα. Ὁ Κορσικανὸς Πασσάνο, ὅστις περιεπόλει εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτας καὶ πολὺ παρηνώχλει τὰς συγκοινωνίας τῶν Τούρκων, συνελήφθη παρ' αὐτῶν σχεδὸν ὑπὸ τὰ ὄμματά μας. Ἰσχυρῶς πιεζόμενος ὑπὸ τριῶν τουρκικῶν κανονιοφόρων, αἴτινες ἐξέπλευσαν ἐκ Πρεβέζης, συνῆψε μακρὸν ἄνισον ἀγῶνα. Ὑποστὰς πολλὰς ζημίας, ἐπεζήτησε νὰ ἐξοκείλῃ εἰς τὰ ρηχὰ τοῦ κόλπου, πλὴν τοῦ ἀνέμου κοπάσαντος ἐπέβη τῆς λέμβου του ἵνα σωθῆ. Βόμβα ὅμως πεσοῦσα ἐπ' αὐτῆς τὴν κατεβύδισεν, ὁπότε ὁ Passano μέ τινας ναύτας του κολυμβῶν κατελήφθη ὑπὸ μιᾶς τῶν προστρεξασῶν τουρκικῶν ἐξωπλισμένων λέμβων, εἰς ἣν ἀνεσύρθη ἀρπαγεῖς ἐκ τῆς κόμης.

Αἱ δύο κανονιοφόροι ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ὁ ἴδιος δὲ ὠδηγήθη δέσμιος εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἄρτης».

Οἱ Φιλέλληνες οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Πέτα, ὑπέθεσαν ὅτι ὁ Πασσάνο ἠὺτομόλησε πρὸς τοὺς Τούρκους ἵνα σώσῃ τὴν κεφαλὴν του.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους ἤχθη οὗτος ὑπὸ τῶν Τούρκων πρὸ τοῦ πολιορκουμένου Μεσολογγίου. Ἡ ἀποστολὴ του αὕτη δὲν ἦτο τυχαία, διότι ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, ὁ Ἄλῃς διεξῆγεν ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα κατὰ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι του διεβίβαζον συνεχῶς προτάσεις καὶ προσεπάθουν νὰ προσελκύσουν τοὺς Ἕλληνας ὀπλαρχηγούς.

Εἰς τὸν Πασσάνο λοιπὸν συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ ἐμπίστου τοῦ Ἄλῃ Ἀλέξη Νούτσου, ἀνετέθη νὰ καταπέισῃ τὸν Ἀλέξ. Μαυροκορδαῖον ὅπως ἀναλάβῃ ἐκστρατείαν κατὰ τῶν πιεζόντων τὸν Ἄλῃν σουλτανικῶν στρατευμάτων. Ὁ Πασσάνο μάλιστα συναντηθεὶς καὶ μὲ τὸν Raybaud καὶ ἓνα ἄλλον Γάλλον ἀξιωματικὸν τοῖς προέτεινε ν' ἀναλάβουν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἄλῃ. Ἡ ἄρνησίς των ἐξέπληξε τὸν Κορσικανόν, ὅστις μηδὲν ἐπιτυχῶν ἠλευθερώθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγκῶνα, τῆς συζύγου του καταβαλλούσης τὰ συμφωνηθέντα μετὰ τοῦ Ἄλῃ λύτρα.

Παρέμεινεν οὕτω ὁ Πασσάνο εἰς Ἰταλίαν ἀργόσχολος, γράφων ἐκάστοτε πρὸς ἰσχύοντας Ἕλληνας ὅπως καὶ αὐθις μετακληθῆ ἵνα συμμετάσχῃ τοῦ Ἀγῶνος.

Τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1826 (ν. ἡ.) ἀπηύδυνεν ἐπιστολὴν πρὸς

τὸν Καραϊσκάκη (10), ἐν ἧ̄ διεδήλου τὴν στενοχωρίαν του διότι δὲν συμμετέχει «τοῦ ἀγῶνος μας», αἰτῶν ἀπόκρισιν εἰς προγενεστέρας του ἐπιστολὰς σταλείσας πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ ἰσχύοντες ἵνα «ρητῶς τὸν μετακαλέσουν διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν νὰ ἀγωνισθῇ εἰς τὸν τομέα εἰς τὸν ὁποῖον δὰ κριθῇ χρήσιμος».

Τέλος προεκλήθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 177 ἀπὸ 5 Μαΐου 1827 ἔγγραφον τοῦ Προέδρου τῆς ἐν Τροιζῆνι Γ' Συνελεύσεως ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν γενναιότατον Κύριον Ἀντώνιον Πασσάνον: «Ἡ Τρίτη τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικὴ Συνέλευσις», ἔγραφεν ὁ Πρόεδρος, «ἐπιθυμοῦσα τὴν παρουσίαν σου, Σὲ παρακαλεῖ σήμερον δι' ἐμοῦ εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς στάδιον τῶν ἀγῶνων Σου, ὅπου εὐχαρίστως σὲ περιμένουν οἱ συναγωνισταὶ τῶν γενναίων σου πράξεων» (11).

Ἐπανεκάμψεν οὕτω ὁ Πασσάνο εἰς Ἑλλάδα καὶ διὰ Διατάγματος τοῦ Ἰουλίου 1828 ἐβαθμολογήθη πλοίαρχος α' τάξεως, διορισθεὶς μοίραρχος τοῦ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα στολίσκου, ἀντικαταστήσας τὸν ἡρωϊκῶς πεσόντα Ἀγγλον πλοίαρχον Ἀστιγγα.

ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἐτάχθη ἀξιόλογος ναυτικὴ δύναμις περιλαμβάνουσα τ' ἀτμοκίνητα «Καρτερία» καὶ «Ἐπιχειρήσις» καὶ πέντε κανονιοφόρους βελλοῦδες ἐξωπλισμένας δι' ἐνὸς κανονίου.

Ἀπεδείχθη ὅμως κατώτερος τῶν προσδοκιῶν τῆς Διοικήσεως διότι ἐπιχειρήσας νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ, μετὰ σφοδρὸν κανονιοβολισμὸν τῶν ἀτμοκινήτων ἐναντίον τῶν παρακτίων φρουρίων, ἠψύχησε νὰ ἀποφασίσῃ τὸν βίαιον εἴσπλουν. Τὴν 21 ἐν τούτοις Σεπτεμβρίου τέσσαρα κανονιοφόρα σκάφη τὰ **μονοκάνονα** «Φιλελληνίς» καὶ «Βαυαρία» καὶ αἱ **ὀλκάδες** «Χαρίκλεια» καὶ «Διώνη», κυβερνώμενα ὑπὸ τῶν ἀνδρείων Α. Κωφοῦ, Α. Τετενέ, Α. Παρασκευᾶ καὶ Κ. Δεοφίλη, βοηθούμενα ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν ἀτμοκινήτων, παρεβίασαν τὴν 4ην ἀπογευματινὴν τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ, ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τῶν φρουρίων Πρεβέζης καὶ Ἀκτίου. Ὁ Κωφὸς καὶ ὁ Θεολόγος ἐφονεύθησαν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δύο κυβερνῆται ἐτραυματίσθησαν (12). Εἰσπλεύσασαι οὕτω εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν αἱ κανονιοφόροι, ἐκυρίευσαν 43 ὅλα τουρκικὰ πλοίαρια καὶ ἐν ἐξωπλισμένον βρῖκιον καὶ ἐβύθισαν μίαν

10) «Ν. Ἐπιθεώρησις» 1924, Ἀρχεῖον Γ. Καραϊσκάκη σ. 293.

11) Ἀνδρ. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος 1841, -Θ. 76.

12) Κ. Ράδου, Φρ. Ἀμπνεῦ Ἀστιγγε 1917, σ. 100.

ἔτι κανονιοφόρον, νεκρώσασαι οὕτω πᾶσαν θαλασσίαν τουρκικὴν συγκοινωνίαν ἐν τῷ κόλπῳ.

Διὰ Διατάγματος τέλος τῆς 3ης Ὀκτωβρίου 1828 «ὁ πλοίαρχος α' τάξεως Α. Βασάνος, διορισθεὶς ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα στολίσκου παύει τῆς ὑπηρεσίας ταύτης. Ὁ πλοίαρχος Α. Κριεζῆς ἀποκαθίσταται ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου τούτου, διατελῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχιστρατήγου Τζούρτζς».

Ὁ νέος μοίραρχος ἐπιβαίνων τοῦ «Ἐπαμεινώνδα» παρεβίασε τὴν 4ην πρωϊνὴν τῆς 27ης Νοεμβρίου τὸν εἴσπλουν τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἄγων τέσσαρας βελλοῦδες τὰς «Γοργώ», «Ἐχινάδα», «Καλυδῶνα» καὶ «Κασσάνδραν».

Ἐξέπεσεν οὕτω ἐν τῇ συνειδήσει πάντων ὁ Κορσικανὸς ναυτικὸς κονδοτιέρος καὶ παρέμεινεν ἰδιωτεύων ἐν Ἑλλάδι καὶ διεκδικῶν μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Βασιλείου τὰ ἐκ τῶν ὑποθετικῶν του ἐκδουλεύσεων δίκαια.

Πλὴν ἡ συσταθεῖσα τῷ 1833 Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ναυάρχων τοῦ ἄγωνος τὸν ἐχαρακτήρισεν ὡς παρ' ἀξίαν βαθμολογηθέντα εἰς Μοίραρχον, ὡς μὴ ἔχοντα ἄλλας ἐκδουλεύσεις πλὴν τῆς ἀρχηγίας τριῶν πλοιαρίων εἰς βραχὺ διάστημα τῷ 1822 κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ἔκρινεν «ἄπορον καὶ κατάλληλον διὰ πολιτικὴν ὑπηρεσίαν», ὡς μὴ ἀποφασίσαντα νὰ διακινδυνεύσῃ ὅτε διωρίσθη τῷ 1828 διοικητὴς τοῦ στολίσκου Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Ἐπιεικῶς ὅμως φερομένη ἡ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματεία, ἴσως δὲ ἐπιηρεαζομένη καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἀδελφός του Πασκουάλε Πασσάνο ἔπεσε μαχόμενος ἐν Φαλήρῳ τὴν ὄην Μαΐου 1827 (13), ἐβαθμολόγησεν αὐτὸν πλοίαρχον Γ' τάξεως, τάξασα μάλιστα αὐτὸν κατ' ἀρχαιότητα πρὸ τῶν ἀγωνιστῶν Δημ. Παπανικολῆ, Ἰω. Ζάκα καὶ Λαζ. Πινότση (14).

Ὁ Πασσάνο ἀπεβίωσε τῷ 1836 εἰς ἡλικίαν ὀκτὼ ἐτῶν φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ πλοίαρχου καὶ τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

ΤΡΥΦ. Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΝΣ
Πλοίαρχος Β. Ν. ἐ. ἐ.

13) Φορνέζη, Φιλέλληνες εἰς περιοδικὸν «Ἐβδομάς» Α. 1—27.

14) Ἰω. Λαζαροπούλου, 246, 355, 359, 473.